

Aan de Adviesraad Sociaal Domein

Collegereactie ASD–advies bij beleidsplan ‘Handhaving in balans’

Geachte Adviesraad,

Op 8 juli 2021 hebben wij uw advies gevraagd over het beleidsplan ‘Handhaving in balans, naleving en handhaving van de Participatiewet’. Hier heeft u op 16 augustus 2021 advies op gegeven. Wij danken u hier hartelijk voor. Onderstaand treft u onze reactie aan op uw advies.

- De ASD is te spreken over de intentie die spreekt uit het beleidsplan, om meer dan nu het geval is¹ de balans te zoeken tussen helpen en handhaven, en dat ook vast te leggen in beleid. De worsteling om enerzijds de Almeerder centraal te zetten en anderzijds de regels der wet te volgen, is goed zichtbaar in het beleidsstuk. Toch is de ASD van mening dat de balans in het stuk meer zou moeten doorslaan naar het eerste deel, namelijk de Almeerder centraal. Dat kan met een simpele wijziging, door het woord ‘vertrouwen’ meer aandacht te geven dan het woord ‘handhaven’.*
Als eerste wil de ASD opmerken dat de relatie (en niet het systeem) centraal moet staan als het gaat om naleving van de participatiewet. In de ogen van de ASD is bij elke aanvraag de volgorde als volgt: vertrouwen, toetsen, naleven en pas aan het einde handhaven. Ook in het boetesysteem zou vertrouwen centraal moeten staan.

Wij zijn blij dat u de intentie en het dilemma herkent in het beleidsstuk.

Het woord handhaving is in het beleidsplan een aanduiding voor een werkveld, een verzameling van alle activiteiten die ervoor moeten zorgen dat bijstandsgerechtigden op de hoogte zijn van de verplichtingen die bij de uitkering horen en zich daaraan kunnen houden. Toetsen en naleven horen daarbij. Handhaven gaat dus zeker niet alleen over repressief handelen. Het gaat juist ook over aan de voorkant en tijdens het proces duidelijk zijn over de rechten en plichten en de klant terzijde staan in dit hele traject. Uw opmerking dat de relatie centraal moet staan, sluit daar heel mooi bij aan. In die zin is vertrouwen daaraan niet tegengesteld maar moet een deel zijn van de handhavingstaak. In het beleidsplan is omschreven dat dit voor dilemma’s zorgt en hoe wij hiermee om willen gaan.

In het beleidsplan wordt aangegeven dat wij willen leren van de toeslagenaffaire. Daarom voeren wij het gesprek over de vraag hoe wij de inwoner centraal kunnen stellen met alle eisen die aan de gemeente gesteld worden: het uitoefenen van de (streng) wettelijke taak, maar bijvoorbeeld ook de verwachting vanuit de samenleving dat maatwerk niet tot willekeur mag leiden. Wij willen daarmee duidelijk krijgen hoe ons moreel kompas is afgesteld.

Datum

12 oktober 2021

Uw brief van/kenmerk

Ons kenmerk

Bijlage(n)

Hoe wij als gemeente niet alleen kijken naar de rechtmatigheid van een beslissing, maar ook of die rechtvaardig uitpakt in het leven van een inwoner. Wij willen graag dat medewerkers de ruimte voelen om daarnaar te handelen. Dit gesprek gaat binnen Werk en Inkomen niet alleen over handhaving maar over de hele dienstverlening.

- 2. De cijfers die u noemt in het stuk (H2.5) zijn gebaat bij een context, zowel uitgezet in de tijd (waardoor tendensen zichtbaar worden) als in percentages.*

De cijfers zijn in het beleidsplan genoemd om enig idee te geven van maatregelen en boetes. Het jaar 2019 is gekozen omdat dit het meest recente ‘normale’ jaar was. In hoofdstuk 5 over meten wordt erop gewezen dat het lastig is om een nulmeting vast te stellen om het effect van dit beleid zichtbaar te maken. Dat komt doordat de meest recente jaren vanwege corona-effecten niet als basis kunnen dienen. Daaraan kan worden toegevoegd dat de cijfers van 2017 en 2018 ook geen duidelijke tendens laten zien die door te trekken zou zijn naar nu. Bij het opzetten van de meting van de effecten van dit beleid nemen wij uw suggestie over percentages mee.

- 3. Als vertrouwen het uitgangspunt wordt, vraagt dat nog wel iets van uw organisatie. Het betekent dat de menselijke maat en maatwerk centraal staan. In het beleidsplan geeft u aan te verwachten dat de uitvoering geen extra geld zal kosten. De ASD is hier minder van overtuigd en verwacht dat meer gesprekken voeren meer tijd en dus ook meer geld gaat kosten. De ASD adviseert om hiermee rekening te houden. Bovendien gaat het om een gedragsverandering binnen het ambtelijk apparaat, wat ook tijd en dus geld kost.*

Het in de praktijk brengen van maatwerk en de menselijke maat is een ontwikkeling die al gaande is (zie ook antwoord 4). Dit is een ontwikkeling die wordt versterkt door de lessen die de overheid als geheel leert van de toeslagenaffaire. Voorbeelden binnen Werk en Inkomen zijn de inzet van methoden als de Omgekeerde toets en de Informele aanpak. Deze methoden worden al breder ingezet dan alleen op het gebied van handhaving. Dat is de context van de aanname dat de uitvoering geen extra geld kost, dat is bij het leveren van maatwerk wel het geval. De ontwikkelingen op het gebied van naleving en handhaving zijn in te passen in een ontwikkeling die al is ingezet en waarmee ook al rekening gehouden wordt. Training en opleiding zijn bijvoorbeeld een doorlopend proces en de inhoud van dit beleid wordt daarin verwerkt.

- 4. Daarnaast vraagt de ASD aandacht voor de professionalisering van ondersteunende instellingen, zoals wijkteams en andere samenwerkende partners. Ook dit zal extra kosten met zich meebrengen.*

Het beleidsplan geeft aan dat wij nader gaan onderzoeken wat ketenpartners nodig hebben om klanten van Werk en Inkomen in de naleving te kunnen ondersteunen bij het leveren van maatwerk. Dit kan bijvoorbeeld gaan over kennis of over samenwerking. Op voorhand is nog niet te zeggen wat dit vergt en in hoeverre dit is in te passen in bestaande ontwikkelingen.

- 5. Het reeds genoemde onderzoek van de Universiteit van Groningen betreft een experiment met een vooraf gemaakte profielanalyse. Dat resulteert in verschillende risicoprofielen (hoewel de ASD liever van vertrouwensprofielen spreekt) die elk een motiverende houding van de cliënt weergeven. De mate van naleving hangt samen met het vooraf vastgestelde profiel. De eerste resultaten zijn bemoedigend. De ASD merkt dit op, omdat u in uw beleidsplan aangeeft verschillende lopende ontwikkelingen te volgen, en dit mogelijk ook interessant kan zijn om in de gaten te houden. De door u genoemde Stress Sensitieve Dienstverlening zou u bijvoorbeeld aan deze profielen kunnen koppelen.*

Dit onderzoek en het praktisch toepasbaar maken ervan heeft inderdaad onze aandacht.

- 6. Tot slot wil de ASD nog meegeven dat communicatie aan de wieg staat van elke relatie, en zeker ook in dit geval. Het gaat hierbij niet alleen om communicatie binnen de participatiewet, maar ook al in een eerder stadium: recent onderzoek van de Inspectie SZW wijst uit dat zo'n 35% van de uitkeringsgerechtigden geen uitkering aanvraagt.*

De redenen kunnen divers zijn, maar de ASD is van mening dat een goede communicatie aan de voorkant over rechten en plichten van uitkeringsgerechtigden van belang is.

U legt in uw opmerking een verband tussen het niet gebruiken van bijstand en communicatie over de rechten en plichten van uitkeringsgerechtigden. Onbekendheid met het recht op bijstand of onzekerheid over rechten en plichten zouden geen reden moeten zijn om geen gebruik te maken van een voorziening als de bijstand, die tenslotte bedoeld is om te voorkomen dat iemand zonder inkomen zit. Het college onderschrijft het belang van toegankelijke, begrijpelijke en uitnodigende communicatie hierover en neemt dit mee in de praktische uitwerking.

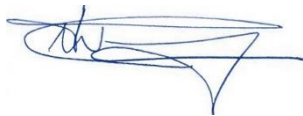
7. Als vertrouwen het uitgangspunt is, dan gaat het vooral om het opbouwen van een relatie tussen medewerker en cliënt. Dat betekent in de ogen van de ASD dat de gemeente moet investeren in de intake; de start van de relatie. Veel mensen die gebruik maken van de participatiewet zijn kwetsbaar, door bijvoorbeeld laaggeletterdheid, schaamte of gewoon door de stress die hun situatie veroorzaakt. Communicatie hoort ook niet alleen op papier, maar vooral ook van mens tot mens.

Wij lezen dit als een opmerking die niet specifiek gaat over handhaving maar over de gehele dienstverlening aan mensen die een bijstandsuitkering nodig hebben. Wij zien de kwetsbare positie van deze mensen en onderschrijven dat het heel belangrijk is om hiermee in de praktijk rekening te houden, in de hele keten van intake, beheer en bemiddeling naar werk of participatie. In het beleidsplan wordt dit ook verwoord. In de werkwijze Stress Sensitieve dienstverlening is communicatie een belangrijke pijler.

Wij waarderen uw aanbod om betrokken te zijn bij het vervolg van dit beleidsplan. Hierover zal met u contact worden opgenomen.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Almere,

de secretaris,
R. Wielinga

de burgemeester,
F.M. Weerwind